

הגדרהגדרת שן ורגל

א. השלמת קרן

- היום יום שלישי, י"ח במרחשוון, נקיים שיעור בשעה 12:00 בכדי להשלים את הדיון על הגדרת קרן. המקורות ניתנו בדף מספר 6, ולהם אני מציע להוסיף:
1. עיינו בסוגיה פד: הדנה בשאלה אלו דיני נזק נדונים בבבל. הפגישו בין מושגי הסוגיה שם ובין מושג משונה בסוגיה טו:.
  2. עיינו בסוגיה טז: בעניין ארי שדרס וטרף ברה"ר. שימו לב לדמיון בין הדיון כאן ובין הדיון בעניין כשכשה באמתה והדיון האם רובע חייב כופר.

ב. שן ורגל

1. מקורות יסוד לעיון:
  - א) שמות כ"ב, ד (מומלץ לעיין עם פרשני התורה).
  - ב) מכילתא דר"י פרשה י"ד (מצורף מכ"י אוקספורד).
  - ג) מכילתא דרשב"י לשמות כ"ב, ד.
  - ד) ב"ק ב: "שן ורגל היכא כתיבי... אלא תולדה דרגל כרגל" עם פירושי הראשונים – רש"י, תוספות, רשב"א. עיינו גם ברשב"א ב: על מעמד נשיכה (ראו את נוסח כ"י המבורג לסוגיה, מצורף).
  - ה) ירושלמי בבא קמא, פ"א ה"א, הדיון על המקור לשן ורגל והגדרת תולדות.
2. שאלות לעיון:
  - א) פרשנות הפסוק.
  - ב) ההמשגה התנאית לפסוק - כיצד פירשו התנאים את הפסוק, ומהו ביאור מבעה? במסגרת זו עיינו במחלוקת רב ושמואל במסגרת הסוגיה ג: ד., ובדיון בירושלמי בתחילת המסכת..
  - ג) המעבר מבעה לשן ורגל - עמדו על הפיצול של מבעה לשנים, על מה מתבסס הפיצול, וכיצד הפסוק מתפרש לאור הפיצול.
  - ד) בסוגית הבבלי ג. – עמדו על יחסי שן ורגל בסוגיה, ועל משמעות הצעת הגמרא לחלק בין מכליא קרנא ללא מכליא קרנא.
  - ה) המפגש (וממילא ההבחנה) בין קרן ובין שן ורגל במסגרת הדיון בתולדות – חזרו לסוגיות שלמדנו במסגרת הגדרת קרן ועיינו בהן עתה מהזווית הרחבה של הכרת שן ורגל.
3. לעיון נוסף:
  - א) שרידי אש ח"ד עמ' לט- מג (בעמודים הבאים עד עמ' סא הגר"י וינברג ממשיך בדיון רחב על פרשנות המשך הפסוק).
  - ב) אריה טוויג, "סוגית מבעה - הנוסח והדין בראי עדויות קדומות" תרביץ ל"ט (תש"ל), עמ' 223-231, (עותק סרוק של המאמר נמצא בתיקייה של שיעורי עיון, מאמרים).

שיעור ביום חמישי בשעה 9:00.

- מכילתא דר"י פרשה י"ד, כ"י אוקספורד
- "כי יבער איש"
למה¹ למה נא?
עד שלא יאמ', יש לי בדין. הואיל והבור² ממונו והבער ממונו, אם למדת שהוא חייב על ידי בור, שהוא³ חייב על ידי הבערה. 5
- אם זכיתו מן הדין, מה ת'ל כי "יבער איש"?
אלא בא הכת' ללמדך שהיא מועדת לאכל את הראוי והבהמ' מועדת לשכור כדרך הילוכה,
מיכן אמרו: לעולם אינו חייב עד שיצא המזיק מרשותו והיזיק, ששמין נזקין בעידית קל וחוו' להקדש.
- "כי יבער איש" וג'
לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו - שדה או כרם.
מה כרם יש בו פירות אף שדה יש בו פירות.
- "ושלח את בעירה"
מיכן אמרו: אם מסר צאנו לעבדו ולשלוחו פטור, לחרש שוטה וקטן חייב. 10
- "ובער בשדה אחר"
ר' נתן או': והרי המגדיש בתוך שדה חבריו שלא ברשות ויצאת בהמתו של בעל הבית והיזיקה, קורא אני עליו
ושלח את בעירה וג'⁴ בשדה אחר הוא זה 15
- "מיטב שדהו ומיטב וג'"
מיטב שדהו ומיטב כרמו של מזיק דברי ר' ישמע'
ר' עקיב' או' בא הכת' ללמדך ששמ(ץ)[ין] נזקין בעידית קל וחומר בהקדש
- מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כב
(ד) "כי יבער" המבעיר חייב
מיכן אתה אומ': 20
- הגנבין שפתחו את הדיר ופתחו את המוקצה ויצאה בהמה והזיקה
הגנבין פטורין ובעל הבית פטור, שנאמר "ושלח את בעירו" יצא זה שלא שילח.
הוציאוה הגנבין, הגנבין חייבין ובעל הבית פטור שנא' "כי יבער ישלם" "המבעיר את הבערה חייב לשלם"
נעל כראוי וקשר כראוי ועשה לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים ומסרה לחולה ולזקן שיש בהן דעת <ו> יצאה
בהמה והזיקה פטור שנא' "ושלח את בעירו" יצא זה שלא שילח. 30
- נעל שלא כראוי וקשר שלא כראוי ועשה מחיצה שאינה גבוהה עשרה טפחים ומסרה לחרש שוטה וקטן שאין
בהן דעת ויצתה בהמה והזיקה חייב שנא' "כי יבער ישלם" המבעיר <ו> חייב לשלם.
- "שדה או כרם" 35
אין לי אלא שדה וכרם המיוחדין, מנין לרבות כל דבר?
ת"ל "כרם".
יכול שני מביא את [שק]רעה כסות ושאכלה את הכלים?
ת"ל "כרם", מה כרם <מיוחד> שהוא פירות כך כל דבר שהוא פרות.
או מה כרם פירות גמורין אף אין לי אלא פירות גמורין. 40
- מנין ראתה זרעין ואכלתן הרי אלו שמין לו?
ת"ל "שדה"
ור' שמע' אומ' "כרם". והלא כרם בכלל שדה היה, מה ת"ל "שדה או כרם"?
מלמד שאם אכלה פגין או בוסר רואין אותן כאילו הן פירות גמורין. 45
- "ושלח את בעירה"
בהמה שהיתה מהלכת כדרכה ברש' הרב' ונפלה לגינה ונהנת, אם שילחה מאליו⁵ - משלם מה שנהנת. ואם
מאליה - משלם מה שהזיקה.

¹ חסר בעדי הנוסח האחרים ונראה כאשגרה.

² בדפוס - הבאר, אך בכל עדי הנוסח - הבור

³ בכ"י מינכן - לא יהא

⁴ בדפוס ראשון, נוסף: "לכך נאמר וביעור בשדה אחר אלא".

⁵ א"פ - שלא מאליה. עיין מלגוה"מ עמ' 117.

- 50 אין שמין בית קב מפני שהוא משביח ולא בית כור מפני שהוא פוגם אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה.
- 55 "ושלח את בעירו"
>אין לי אלא שן לאכול את הראוי לה.
מנין לרגל לשבר בדרך הילוכה?
ת"ל "ושלח את בעירו",
והלא השן בכלל הרגל היתה שנא' "הסר מסוכתו והיה לבער וגומ'" (ישע' ה ה)
אין לי אלא זו בלבד, מנין הזיקה כדרכה כדרך הילוכה, חמור במשאוי שעליו כדרך הילוכו?
מה אלו מיוחדין שהזיקו כדרכן ובראוי להן משלמין נזק שלם כך כל המזיק כדרכו ובראוי לו משלם נזק שלם.
- 60 "ושלח את בעירה"
אין לי אלא שן לאכל את הראוי לה ולרגל לשבר כדרך הילוכה.
מנין לשן לאכל את שאין ראוי לה. ולרגל לשבר שלא כדרך הילוכה?
ת"ל "ובער בשדה אחר" לרבות דברים אחרים.
יכול על הכל משלם נזק שלם, ודין הוא והלא שור שהזיק את חבירו בכלל היה, ולמה יצא להקיש אליו, מה שור מיוחד שהזיק כדרכו בשאין ראוי לו בתם משלם חצי נזק ובמועד נזק שלם, כך כל דבר שהזיק כדרכו בשאין ראוי לו בתם משלם חצי נזק ובמועד נזק שלם.
- 70 "ובער בשדה אחר"
ולא בשדה בעל הבית.
יכול אף על פי שנתן לו רשות בעל הבית לגדוש?
ת"ל "ובער בשדה אחר" - מכל מקום.
- 75 "מיטב שדהו <ו>מיטב כרמו ישלם".
מלמד שאין שמין לו אלא מן העידית.
יכול אם הזיקה בזיבורית, יהו שמין לו מן העידית?
ת"ל "שדהו", שדה האמ' למעלה (.)
- 80 "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם"
מלמד שאין שמין <לו> אלא מן העידית.
אין לי אלא זה בלבד, מנין לכל שמשלם קנס שאין שמין לו אלא מן העידית?
ת"ל "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם". זה בנין אב לכל המשלם קנס שאין שמין לו אלא מן העידית.
- 85 "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם"
מלמד שאין שמין לו אלא מן המטלטלין.
אין לי אלא זה בלבד, מנין לכל המשלם קנס שאין שמין לו אלא מן המטלטלין?
ת"ל "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", זה בנין אב לכל המשלם קנס שאין שמין לו אלא מן המטלטלין.
- 90 "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם"
מלמד שאין שמין לו הראוי כבמוחזק.
"כרמו" פרט למשועבדין,
- "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", מלמד שאין שמין לו הראוי כמוחזק.
"כרמו" פרט לגבוה
"ישלם" כל מקום שנא' ישלם משלם נזק שלם. סל' פסו'
- 95 בבא קמא ב ע"ב המבורג 165
נשיכה, תולדה דשן היא!
הני מילי היכא דיש הנאה להזיקה, הא אין הנאה להזיקה.
רביצה ובעיטה, תולדה דרגל הן!
הני מלי היכא דהזיקן מצוי הני אין הזיקן מצוי
- 100 דפוס ראשון
וביער בשדה אחר ר' נתן אומר הרי המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ויצאת בהמתו של בעל הבית והזיקה קורא אני עליו ושלח את בעירה לכך נאמר וביער בשדה אחר אלא אחר הוא זה.